

ספר שאלות ותשובות

ספר שלישי מתשובות שאלות

ומחדושי מסכת שבועות

מהחכם השלם כמהר"ר יוסף ׳ן׳ לב נר"ו

צוה לנו להדפיסם בהיותו בקושטנדינא בחברת מעיינים
ותיקין יודעי דעת ומביני מדע. חברים מקשיבים לקולו.
בישיבת הגברת המעטירה עטרת היחס והחסידות
הגדולה מרת גרסיי נשיא. נפשה תהיה צרורה בצרור החיים.
ויגדיל השי"ת מעלת גדולת חתנה הנעלה השר הדוכס
האדון דון יוסף נשיא יזי"א.

בשותפות האחים שלמה ויוסף בני החכם השלם
מוהר"ר יצחק יעבץ בן הרב חסיד יוסף יעבץ
דורש טוב לעמו זכר צדיקים וחסידים לחיי העולם הבא.
ואנחנו המדפיסים התחלנו במלאכה שנת השל"ג
בעזר הנאזר בגבורה נקדמה פניו בתודה.
יגמור בעדנו ומועשה ידינו כוננה עלינו.

[נוסח שער דפוס ראשון קושטא שלג]

חלק שלישי

מהדורה חדשה מושלמת ומפוארת באותיות מאירות עינים, מוגהת היטב
בהגהה מדוייקת עפ"י דפו"ר, הוספת אלפי מראי מקומות ציונים
ביאורים והערות, פיסוק וקיטוע, פתיחת אלפי ראשי תיבות,
מפתחות מפורטות, תולדות ומבוא נרחב לשיטת רבינו

נערך ונסדר בס"ד על ידי
הרב דוד אביטן שליט"א

יוצא לאור על ידי

זכרון אהרן

פעיה"ק ירושלים תשע"ט

סימן קב

תובעת גט ממנו, ושאל השואל כדת מה לעשות
בנדון הלוי.

תשובה, קודם שאגיד דעתי לשואל בנדון הלוי
אני רוצה לדון ולפלפל בדברי הרא"ש
ובדברי הרמב"ם במה שכתבו בהך דינא, כי צריך

שהיו בשעת מיתת האב, ולא כפי שהם בשעת נשואי
הבת. ועיין גם באורים גדולים סי' ל"ט שהאריך בזה.
9. לעיל בסי' ל"א נוטה יותר לחלק בין סוגיין לסוגיית
יש נוחלין, דלא כהריטב"א, ועיין בתשו' הר"י מיגאש
שהבאנו שם בהער'. 10. גם בסי' ל"א שם כתב
שלענין מעשה נכון לעשות פשרה בין האחיות וכו'.
ועיין בהער' שם בסוף הסימן. 1. במעין שאלה זו
דן רבינו גם לעיל סי' ג', ונראה שנכתבה כמה שנים
אחרי תשובה דנן, ומזכיר בסופה תמצית פסק דנן בזה
הלשון: "וכבר כתבתי בזה הנדון מטוענת שאין לו
גבורת אנשים זה כמה שנים, והוכחתי בראיות ברורות
דהיכא דהרוב הם גדולים בחכמה ובמנין, חשבינן לשאר
הפוסקים כמיעוטא דמיעוטא ולא עבדינן כותייהו, אבל
לענין גט מילתא דפשיטא היא דעבדינן לחומרא בערוה
החמורה".

(קא) **ראובן** נשא אשה, ואחר שנשאת כ"ט
חדשים, באה האשה לבית דין
ואמרה כי אין לו גבורת אנשים וישען על ביתו ולא
יעמוד, והאיש כופר ואומר כי יש לו גבורת אנשים,
וזה האיש יש לו בנים מאשה אחרת, וזאת האשה

כבר מבואר שהיה כל זה ביד רבינו, אלא שנסתפק
משום שעבוד נכסיו דבן, או משום דהוה כמלוה ביד
הבן, שוב ראיתי שכבר העיר כן בתשו' זרע אברהם
חומ"מ סי' ל' דף ק"ס. עש"ב. ובספר שמרו משפט על
חוקת הדיינים סי' שכ"ה עמ' רס"א, הביא תשו' הר"י
מגאש סי' קצ"ו, שמבואר בדבריו כד' מהרי"ט, וכתב
שמד' הרשב"ש סי' תקצ"ו משמע כד' רבינו, ושאל
כונת מהרי"ט לומר שלא זכו כלל הבנות אלא בשעת
נשואין, ואפילו שעבוד ליכא, זה אינו, דהא קימ"ל
מוציאין לפרנסה כו', אלא כונתו שלא זכתה בנכסים
עצמן אלא בשעת נשואין. ע"ש. ובתשו' מהר"ם בן
חביב (ירושלים תש"ס) סי' קס"ו וסי' קס"ח, האריך
ליישב קו' מהרי"ט, והביא כמה ראיות שזוכות הבנות
בעישור משעת מיתת האב, והעיר דמהרי"ט גופיה פסק
בח"א סי' כ"ט, שעישור נכסים שמין לבת כפי הנכסים

עיון להבין דבריהם ולרדת לעומקן. הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו (נדרים פ"א ס"ח) וזה לשונו, והלכתא כרב המנונא² מדפריך סתמא דתלמודא בפרק האשה שלום (יבמות קטז, א) ונהימנא מדרב המנונא, וכן בפרק שני דכתובות (כב, ב) גבי אמרה נשבתי דחיק לאוקמי לכולהו אמוראי דהתם כרב המנונא, וכן בפרק התקבל וכו'. ועוד נראה לי טעם טוב דהלכתא כרב המנונא דאפילו למשנה אחרונה (נדרים ז, ב) היא תובעת שיגרשנה בעלה וחיישינן שמא נתנה עיניה באחר ותנשא לאחר שיגרשנה בעלה, אבל ודאי חזקה שלא תאמר האשה לבעלה גרשתי, להפקיע עצמה בטענת שקר מתחת בעלה, להיותה באיסור אשת איש כל ימיה. עכ"ל.

ואיכא למידק, דכיון דרב המנונא איהו גופיה קאמר דטעמא דהאשה שאמרה לבעלה גרשתי מהימנא, הוי משום דאיהו נמי ידע וחזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, אם כן מי הכניסו לרב ז"ל למיהב טעמא אחרינא מדנפשיה³. ועוד דאיכא ביניהו בין הנך תרי טעמי טובא, דלטעמא דקאמר רב המנונא דהוי משום חזקה דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, דאומרת שאין לו גבורת אנשים וישען על ביתו ולא יעמוד, כיון דאיהו ידע נמי, חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, ואפילו למשנה אחרונה יוציא ויתן כתובה, וכמו שכתב הר"ן (נדרים צא, א ד"ה ולענין) וזה לשונו, וכיון דמשום הכי מהימנא טפי כי אמרה גרשתי מכי אמרה השמים ביני לביןך, משום דבגרשתי ידע בעלה ואינה מעיזה, ובהשמים ביני לביןך ולא ידע בה בעלה מעיזה, שמעינן מינה דבאומרת איני נזקק עמו⁴ כלל, כיון דבעלה ידע בה, אפילו למשנה אחרונה מהימנא, ויוציא ויתן כתובה, ואפילו לא באה מחמת טענה דבעינא חוטרא לידה ומרא לקבורה, שהרי גדולה מזו אמרו אי אפשי אלא אני בכגדי והיא כבגדה יוציא ויתן כתובה. ע"כ. וכדבריו ז"ל כתבו בפירוש רובא דרבוותא, ואילו לטעמא דיהיב הרא"ש

מדעתיה ומדנפשיה, אפילו היכא דטעין⁵ מלתא דאיהו נמי ידע, אפילו הכי לא מצינן למילף מגרשתי דמהימנא, דשאני התם גבי גרשתי דאיכא ההיא טעמא דכתב הרא"ש דחזקה שלא תאמר האשה לבעלה גרשתי להפקיע עצמה בטענת שקר מתחת בעלה להיות באיסור אשת איש כל ימיה.

ומה שהיה נראה לכאורה לתרץ הנך קושיא הוא, דהרא"ש הביא ראיה מכמה דוכתי דהלכה כרב המנונא, וקאמר דאפשר למימר דלא הוי מטעמיה, דאיהו קאמר מטעמא דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, ולא קאמר ההיא טעמא דקאמר הרא"ש, אף על גב דהויא טעמא מעליא, כדי לאשמעינן דהיכא דאיהו טוענת טענה דאיהו נמי ידע, כגון שאין לו גבורת אנשים וישען על ביתו ולא יעמוד מהימנא. ומאי דנראה בכמה דוכתי בתלמודא דהלכה כרב המנונא לא הוי אלא מההיא טעמא דכתב איהו ז"ל, דנראה לו טעם טוב, דחזקה שלא תאמר האשה גרשתי בטענת שקר להיות באיסור כל ימיה, ופסיק תלמודא דהלכה כרב המנונא ולא מטעמיה, כך היה נראה לכאורה.

אלא דאשכחן דהרא"ש כתב בתשובת שאלה (כלל מג ס"ה ה) דהלכה כרב [המנונא] מטעמיה וז"ל, ומה בטוענת שאינו איש ושאינו נזקק לה ועדיין היא בתולה, בטענה זו היא נאמנת, וכופין אותו להוציא, דכל טענה שהאשה טוענת על בעלה והבעל יודע אם טענה זו אמת אם לאו נאמנת האשה, וכן מוכח בשלהי נדרים דקאמר אבל גבי גרשתי ידע בה מהימנא, חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, וכן כתב ריצב"א ז"ל בתשובה, [וכן] כתב רבינו מאיר וכו'.⁶

וצריך עיון נמי במאי דכתב בתשובה (שם ס"ב ב) על אשה ששואלת גט וכתובה מבעלה, יען כי אין לו גבורת אנשים, והאיש כופר ואומר כי היא מעכבת, אחרי שאינה באה מחמת טענה דבעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה, לית דין דלא

2. דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה בפניה בפני בעלה. יבמות קטז ע"א.

3. עיי' נתיבות משפט דף רל"ב ע"א. 4. צ"ל 'איני נזקק עמי'. 5. צ"ל 'דטענה'. 6. עיי' מהרש"ך.

מכחישה, דלא קים ליה, חילוק זה לא נהירא, דבשלהי נדרים יש להיפך, דגרסינן התם וכו', אלמא דבמילי דידע הבעל מהימנא טפי, ובסגנון [זה] כתב רבינו מאיר ז"ל בתשובה אחת, דחילוק זה דבשלהי נדרים הוא עיקר. ע"כ.

העתקתי כל התשובה לפי שאני צריך להסביר לשאול מה שיש להסתפק ולעיין בזאת התשובה, דנראה דהרא"ש לקח בזאת דרך אחר ממה שלקח בשאר תשובותיו דאיתנהו בההוא כללא דישען על ביתו ולא יעמוד, דבשאר התשובות כתב דלא מהימנא בשאינו יורה כחץ ואפילו שלא תבעה כתובה, ובאינו יכול מהימנא והוא דלא תבעה כתובה, ובזאת התשובה כתב דאפילו דיורה כחץ מהימנא היכא דלא תבעה כתובה, ומתני' מיירי בדתבעה כתובה.

ואיכא למידק טובא דכיון דהכי הוא, הרי אמרינן התם בנדרים ואפילו למשנה אחרונה דקתני דלא מהימנא התם הוא דמשקרא וכו', ומשמע דבמילתא דאיהו נמי קים ליה אף בתובעת כתובה, ואיהו כתב בסוף התשובה דחילוק דנדרים הוא עיקר, ואם כן בההוא נדון דהיתה טוענת דאין לו גבורת אנשים, דנראה לכאורה דטוענת ישען על ביתו ולא יעמוד, דאיהו נמי קים

מהימנא, משום טעמא דמשנה אחרונה שלא תהיה האשה נותנת עיניה באחר, אבל אם היתה באה מחמת טענה ושואלת גט ולא כתובה, היתה נאמנת אפילו למשנה אחרונה, וכופין אותו להוציא, אבל אחרי שהיא תובעת גט וכתובה, אף להוציא בלא כתובה אין כופין, והראיה מפרק האשה בתרא וכו'. ומה שכתבתי שאם תובעת גט בלא כתובה שכופין אותו להוציא אפילו למשנה אחרונה וכשתובעת כתובה אין כופין, דבר זה אני למד מדבריו⁷ בפרק הבא על יבמתו (יבמות סה, א תוד"ה שבינו) על ההיא היא אומרת מיניה והוא אומר מינה, והקשה ר"י היאך מיירי, אי שהתה עמו עשר שנים, מה היא צריכה לטענה שאינו יורה, כיון בלאו הכי כופין אותו להוציא, אחרי שנשתתף עמו עשר שנים ולא זכה ליבנות ממנה, ואי דלא שהתה עמו עשר שנים, היכי דמי דמיהמנא, הא אמרינן (בנדרין) [בשלהי נדרים] (צא, א) השמים ביני לבינך דהיינו אינו יורה כחץ חזרו לומר דאינה נאמנת, ותרין כמה תרוצים, ואחד מהם דמיירי בשאינה תובעת כתובה, ובנדרים מיירי בשתובעת כתובה, ותרין זה כתב ריצב"א בתשובה⁸, וכתב שהוא עיקר ועשה מעשה על זה, ומה שכתב מורי שאינה נאמנת אחרי שהוא מכחישה, ולא דמי לאינו יורה כחץ דאינו

להתגרש ולינשא בהיתר, משא"כ בגרשתי דאיכא ב' לטיבותא, חדא דאיהו ידע ואינה מעיזה, ועוד שמפקעת עצמה לישב באיסור אשת איש כל ימיה, ולא דמיין אהרדי, אבל לענין דינא לא מכרחא מלתא להיות צריך שתים אלה להיתרא, דכיון דהיא העזה גדולה להעזי בפניו במה דידע איהו מהימנא אף על גב שהיא תובעת גט להנשא בהיתר⁹. והאריכו לדון בד' הרא"ש ורבינו גם בשו"ת גבורת אנשים סימן נ"ה. ונתיבות משפט דף קל"ב ע"א. ואדמת קודש ח"א אה"ע סי' כ"ג. ונוב"ת אה"ע סי' צ"א. וזרע אברהם אה"ע סי' י"א דף ל"ה ע"א. וברוך טעם שער ה' דין ג'. 7. בתשו' הרא"ש הנדפס 'מדברי ריף ז"ל', אבל נראה שצ"ל 'מדברי ר"י ז"ל'. וכנראה תיקן רבינו משהו על הגליון, ולא היה ברור למדפיס והשמיט כל המילה. 8. תשו' מיימוני לספר נשים סי' ר'.

ח"ג סי' מ"ב, ומשפט צדק ח"א סי' נ"ט, שהאריכו להקשות על ד' רבינו בזה, שבלאו הכי ליכא למימר דפסקינן כרב המנונא ולא מטעמיה, דבכל מקום שמביא התלמוד דברי רב המנונא מביאו בטעמו, ורב המנונא גופיה אמאי לא סבר הכי, כיון דטעמא רבא הוא כו'. ע"ש. [ובנבחר מכסף אה"ע סימן מ"ה כתב: "אמנם הנלע"ד הוא דהרא"ש לא אתא אלא לתרוצי דלא תיקשי ליה מאי דתנן במשנה אחרונה דלא מהימנא, משום דאיכא לאפלוגי בין הרוצה להתגרש ולהנשא בהיתר, לההיא דגרשתי, דלא עבידא לשקר ולהיותה באסור אשת איש, אבל לעולם דלא סמכינן אלא אטעמא דכיון דאיהו ידע בה לא מחצפה לומר גירשתי, וה"ה לאומרת אינו יכול לשמש, כיון דאיהו ידע היא העזה גדולה לומר לו שאינו יכול, וחזקה דאינה מעיזה, וההיא דמשנה אחרונה דלא מהימנא, איכא תרתי לריעותא, חדא דלא ידע איהו, ועוד דרוצה

בקשה, ומפרש לה בירושלמי (ה"ב) באומרת כמה דשמיא רחוקין מן ארעא כן ההוא גברא רחיק מן אתתיה, ואף על פי שלפי גמרתינו פירוש המשנה הוא שאינו יורה כחץ, כמו שיתבאר בפרק חמשה עשר, למד רבינו מן הירושלמי שאף בטענת שאינו יורה כחץ עמה והוא מכחיש יעשו פשרה. ע"כ. וכפי הנראה יש טעות סופר, דמה שכתוב שאף בטוענת שאינו יורה כחץ עמה והוא מכחיש, וכך יש לומר שאינו נזקק עמה¹².

ולכאורה משמע דהרמב"ם לא סבירא ליה ההוא דנדרים, [ש]אינו עיקר, אלא דלא שנא בין היכא דאיהו נמי קים ליה להיכא דלא קים, ומשום הכי כתב בין היכא דלא קים ליה דהיינו שאינו יורה כחץ, ובין היכא דקים ליה דהיינו שאינו נזקק לה או שאינו יכול להתקשות, שיעשו דרך פשרה.

ויש לדקדק דאי הכי הוה, מי הכריח למגיד משנה לומר דהרמב"ם מוקי למתני' בשאינו יורה כחץ כגמרא דילן, אלא שלומד הדין מהירושלמי דמוקי למתני' דנדרים בשאינו נזקק לה, כיון דסוף סוף הרמב"ם פוסק כגמרא דבני מערבא ולא כגמרא דילן, משום דלא [הוי] סתמא דתלמודא אלא רב המנונא¹³. ותו איכא למידק, היכי מצינן למימר דהרמב"ם אינו מחלק בין היכא דאיהו נמי קים ליה להיכא דלא קים ליה, והלא על זה החילוק נתייחד ההוא דינא דרב המנונא דהאשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת, והרמב"ם פסק (שם פ"ד ה"ג) כרב המנונא דהאשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת.

והך ודאי לאו קושיא, דהרי כתיבין לעיל בשם הרא"ש דבההיא דגרשתי איכא טעמא רבה למימר דמהימנא, מאי דלא איכא אפילו במילתא דאיהו נמי קים ליה, והיא טעמא דכתב הרא"ש דחזקה דאין האשה רוצה להפקיע עצמה בטענת

ליה, אפילו כתבעה כתובה היא נאמנת, ולמה כתב אחרי שהיא תובעת גט וכתובה אף להוציא בלא כתובה אין כופין.

וכן נמי לכאורה מדבריו בזאת התשובה דאף דאינו⁹ דקים ליה, צריכה שתבוא מחמת טענת דבעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה, ולא [כתב] הוא ז"ל כך בשאר התשובות, אלא דבמילתא דאיהו נמי קים ליה אינה צריכה שתהיה באה מחמת טענה, וכן כתבו רובא דרבוותא, וצריך עיון להבין דבריו, וגם לכיון זאת התשובה עם שאר התשובות, דנראה לכאורה דסותרן אהדדי, ודוחק הוא לומר דאין לו גבורת אנשים היינו שאינו יורה כחץ, ולא משמע הכי מלשון הטורים (אה"ע סי' קנד), וכבר עלה בידי בזאת התשובה תרוץ נכון בהבנת דבריו, אלא שאינו רוצה להטריח לעצמי ולשואל כמה שאינו לעיקרא דנדרין דידן¹⁰. **ואיני**¹¹ צריך להבין דברי הרמב"ם והראב"ד, דבהא תליא עיקרא דדינא, דנראה דהם חלוקים על שאר כל הפוסקים, דסבירא להו דכל היכא דאיהו נמי קים ליה, נאמנת אפילו למשנה אחרונה. (ו) הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ארבעה עשר (מהל' אישות הט"ז) איש ואשתו שבאו לבית דין וכו', וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש, מבקשים מן הנטען ועושים פשרה כפי כח הדין וכו'. ובפרק חמשה עשר (הט"ו) כתב, האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש המוליד, או שאינו יורה כחץ, יעשו הדיינים פשרה וכו'. וכתב המגיד משנה וזה לשונו, זהו דין המשנה שבפרק אחרון דנדרים, השמים בינו לבינה יעשה דרך בקשה, ולפי גמרתינו היא בטוענת שאינו יורה כחץ, כמו שכתב רבינו וכו'. ובפרק ארבעה עשר כתב המגיד משנה, איש ואשתו שבאו לבית דין וכו' בפרק אחרון דנדרים משנה, שמים ביני לבינך יעשו דרך

9. צ"ל 'דאיהו טעין מיד'. 10. ע"י משפט צדק ח"א סי' נ"ט דף קצ"ח ע"א. 11. צ"ל 'ואני'. 12. כן הגיהו בדפוס"ח בגוף דברי המגיד משנה. ועיין שם בשנויי נסחאות. 13. ע"י בתשו' מהרלב"ח סי' ל"ג

שהעיר כן, ותמה עוד על המגיד משנה בזה. וע"י בתשו' הרשב"א ח"א סי' תרכ"ח. ולחם משנה הל' אישות פ"ד הט"ז. וע"י בד' הרב"ז שצוין בהער' הבאה.

ואם היינו אומרים שזולת אינו יורה כחץ איכא מילתא דאיהו לא קים ליה, ולזה נתכוון הרמב"ם במה שכתב שמוש שאינו מוליד²⁰, היינו יכולים לומר שאינם חולקים הרמב"ם והראב"ד על שאר הפסקנים, דהוה מצינן לחלק בין אינו יכול ובין ההיא דירושלמי שהיה מורד מתשמיש ולא היה נזקק לה. וכן נראה דיש לחלק בין ההיא דירושלמי לישען על ביתו, שהרי כתוב באותה התשובה מקובץ הרמב"ן, אחר שכתב סברת הרמב"ם וכתב ויש סמך קצת לדברי הרמב"ם מהירושלמי, ואמאי כתב סמך קצת, כיון ששניהם מילתא דאיהו נמי קים ליה, אלא ודאי דיש מקום לחלק ביניהם, וקל להבין²⁰.

הכלל העולה מהדברים, דאע"פ שיש מקום לחלק, פשטן של דבריהם²¹ מהרמב"ם והראב"ד משמע דסבירא (ליה) [להו] דאפילו בישען על ביתו ולא יעמוד יעשו דרך בקשה²². **ומה** שיש לעיין ולחקור אי שבקינן דברי כל הפוסקים ועבדינן כדברי הרמב"ם והראב"ד, כיון דהוו יחידאי לגבי כל הפוסקים היותם אבות העולם. איברא דנמצא נמי תשובה אחת למהר"ם (תשו' מיימוני נשים סי' ז) וז"ל, ששאלת על אשה שטוענת ישען על ביתו ולא יעמוד מן הדין להיות נאמנת, אף על גב דבאינו יורה כחץ לא מהימנא לפי משנה אחרונה, היינו

משום דאפשר להעיו פניה בפני בעלה במילתא דידע²³ דמשקרא, אבל דישען על ביתו ולא יעמוד דידע בה מהימנא מדרכ המנונא וכו', אבל בדורות הללו שיש נשים פרוצות אין ראוי להאמינם, ועוד יש קצת סברא ואמתלאה שמשקרת שיש לו בנים כבר מאשה אחרת, דאע"ג דשמא נתקלקל, לא מהימנינן לה בדורות הללו ויעשו דרך בקשה. ע"כ. **ואני** מודיע לשואל דודאי מהר"ם לא סמך הכל [א]חדא מינייהו, דהרי בפירוש גילה דעתו (ב) [ד]הטענה דיש לו בנים לא מהניא לחוריה, שהרי כתב אף על גב דשמא נתקלקל, וכמו שכתבו התוספות בפרק הכותב (כתובות פה, ב ד"ה ועוד) על ההיא דאמר רב נחמן ידענא ביה בחסא דלא אמיד, ועוד הא קא יהיב סימנא, דתרויהו צריכי. או אפשר לומר בדוחק דכולא מילתא תליא בטעמא דנשים פרוצות, וההיא טעמא דיש לו בנים מאשה אחרת לרווחא דמילתא נקטיה.

ואיברא דהך סברת מהר"ם סברת יחיד, דאם איתא דשאר הוי סבירא להו הכי, כגון האי הוו להו לאודעי, וכמו שכתב הרב האלפסי במסכת [יבמות] (כט, ב) (של רב האיי גאון) אי איתנהו להנהו מילי דרב יהודאי גאון לא הוו שתיק הגמרא. וכל שכן דאית לן למימר [הכין] בפוסקים, דדרכן לפרש ולא לסתום²⁴. וראיתי שכתב הרא"ש ז"ל (בפי' לנדרים צא, א ד"ה חזרו)

של הרמב"ם והראב"ד אפי' במילתא דאיהו נמי קים ליה, יעשו דרך בקשה ואינה נאמנת. ²³ צ"ל דלא ידע. ²⁴ כלל זה מהרי"ף ז"ל מביאו רבינו פעמים רבות, וראה לעיל ריש סימן מ"ב. וכיו"ב בד' רבינו בזה כתב מהרלב"ח סי' ל"ג על דברי מהר"ם הנ"ל, וז"ל: "ולדורות הוראה כללית לחלק בין דורות הראשונים לדורות האחרונים כדברי מהר"ם ז"ל בתשובותיו, אינו נראה לעניות דעתי, מטעמא דאיכא אמבואה רבתי מרבנן בתראי דלא מחלקי כלל, ראשונה הרא"ש ז"ל בכל תשובותיו כו', גם בעל הטורים גם הרשב"א כו', גם דאפשר לומר דמהר"ם ז"ל לא דבר בכלל הנשים, אלא באיזה אשה הנכרת ומוחזקת לחצופה ופרוצה ולא כסיפא לה מילתא ומעידה בפני בעלה, ודבריו מטה לזה, שכתב אבל בדורות הלל שיש נשים פרוצות אין ראוי להאמינם לאותן פרוצות, ובנשים כאלו ודאי כולי עלמא

"והרמב"ם כתב". ²⁰ כמהרלב"ח הנ"ל הער' ¹². וכן פירש רבו של מהרש"ך, מהר"י פורמון ז"ל, בתשו' שנדפסה במהרש"ך ח"ב סי' ק"ס. וע"ע בראנ"ח ריש סי' ס"ג. ונבחר מכסף אה"ע סי' מ"ה. וגבורת אנשים סי' נ"א. ²⁰ ביאור החילוק כתב נתיבות משפט דף רל"ג ע"ב, וזת"ד: מהרלב"ח (סי' לג) האריך בזה וכתב דבטוענת שאין לבעלה גבורת אנשים איכא למימר חזקה אינה מעידה דומיא דגרשתי שמעידה לפרוק עול מעליה, אבל בטוענת שאינו נזקק מחמת שהוא מורד, אין כאן העזה לדעתה, דאדרבה מתחננת לפני ב"ד יעיתירו לבעלה וישיב אפו מעליה כו'. וכן כתבו מהרש"ך [ח"ג סי' סב] והרב לחם משנה [פי' הט"ז]. ונראה טעם נוסף, דבטענה זו לא משויא ליה רשע אלא אנוס כו'. ע"ש. ²¹ צ"ל דברים. ²² כן נוקט רבינו גם לעיל סי' ג', כפי שפירש הרשב"א במיוחסות,

אחזקיה, והכי אמרינן בחזקת הבתים (ב"ב לב, ב) הלכתא כוותיה דרבא בארעא היכא דקיימא ארעא תיקום, וכוותיה דרב יוסף בזווי היכא דקיימו זווי לוקמו. והתוספת כתבו בחזקת הבתים (שם ד"ה והלכתא) פירושא דרשב"ם דאי הוה הך פירושא²⁷ דס"ל להרא"ש, והקשו דאם כן הוה לן לאוקמי בחזקת מאריה קמא, כההיא דתרי ותרי, ותרצו דצריך לדחוק לפום הך פירושא ולחלק בין ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא, דספיקא דדינא לא שייך כולי האי למימר אוקמה אחזקת מאריה קמא ונוציא מיד המוחזק. יעויין שם. הא חדא²⁸.

עוד צריך לעיין במה שקבל הרא"ש מרבו מהר"ם דמצי המוחזק לומר קים לי כהני, במאי קא מיירי, אי מיירי מחצה במחצה, אמאי אצטריך לקבלת מהר"ם, כיון דבתיקו בממונא אזלינן לקולא דנתבע, ולא עבדינן כסומכוס דקאמר ממון המוטל בספק חולקין אפילו דתרוייהו שמא²⁹, לא גרע ספיקא דרבוותא מתיקו דתלמודא³⁰, ואי אמרינן דמאי דקבל ממהר"ם היינו דאפילו דהו מייעוטא דרבוותא דמצי למימר המוחזק קים לי כהני, אם כן מאי ראיא מייתי מההיא דרבה ורב יוסף, דהתם הוה מחצה במחצה. ועלה בדעתי לומר דכיון דבכולי תלמודאי הלכה כרבה³¹, והכא משום חזקה פסקי כרב יוסף דהיכא דקיימו זווי לוקמו, הוה ליה כמיעוט לגבי רובא³², אבל מדברי רשב"ם לא משמע הכי, שהרי הוא ז"ל כתב ואף על גב

שהיה תלמידו, על ההיא דמשנה אחרונה שחזרו לומר משום דנתקלקלו הדורות, ואפילו הכי איתמר בנמרא דלא חיישינן להכי היכא דאיכא חזקה דאין אשה מעיזה. ועוד אף על גב דהוה לן למיחש לדברי מהר"ם, הרי כתב מהר"י קולון (שורש עב) דעד כאן לא קאמר אלא היכא דתובעת כתובתה בבית דין, ובנדון דידן לא תבעה כתובתה בבית דין. והאריך הרבה. יעויין שם²⁵.

ומאי דאיצטרך לעיין ולחקור אי עבדינן כרמב"ם והראב"ד ושבקינן כולהו רבוותא, כיון דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא בתר חזקה, וכדאמרינן בפרק המניח את הכד (ב"ק כז, א) רובא קרו לכדה כדה ולחביתא חביתא, מהו דתימא ניזיל בתר רובא קמ"ל. ויראה דהוא הדין (ד)[ב]פלוגתא דרבוותא.

איברא שיש בדעתי לחבר קונטרס בהך כללא דמרגלא בפומיהו דרבנן דבפלוגתא דרבוותא מצי המוחזק למימר קים לי כהני, אי אמרינן הכי אפילו במיעוטא דמיעוטא דרבוותא²⁶, ונעת לא אכתוב בזה הפסק כי אם ראשי פרקים ממה שעיינתי בזה הכלל. הנה הרא"ש ז"ל כתב בתשובה אחת בכלל הראשון (סי' ה) וז"ל, ואף אם נחלקו רבינו שמואל ורבינו יצחק ובעל העטור על שאר רבוותא בנתינת פחות מבין י"ג בנתינת נכסים שלו, כך קבלתי מפי רבינו מאיר היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מספק, ואוקי ממונא

שנים או שלשה מגדולי המורים יכול המוחזק לומר קים לי כמותם אפילו שהם המיעוט. וראה עוד להלן. 27. נראה שכצ"ל 'דנראה דלא הוי כהך פירושא'. ועיין להלן. 28. עי' בזה להלן סי' קכ"ב ד"ה ומה שצריך. 29. עי' ב"מ ק' ע"א, ולשון הרי"ף והרא"ש שם. 30. עיין בח"א סי' ס"ט הער' 13. 31. כמ"ש הרי"ף שבת ט"ו ע"א. ורשב"ם בסוגיין ב"ב ל"ב ע"ב ד"ה הלכתא. 32. כתב מהר"א ששון ז"ל בתורת אמת סי' ר"ז, מובא בתקפו כהן סי' צ"ג, וז"ל: "עוד יש להתיישב בדברי הרא"ש ז"ל שהרי נראה מתוך דבריו דאף על פי שהחולקים הם מיעוט נגד רבים נאמר קים לי כמיעוט, ועוד שהוא מוכרח, דאם אינו אלא בשוים אם כן תיפוק ליה דהוי ספק והוי קולא לנתבע, ועוד אני רואה שכן אנו נוהגין עתה, שאנו אומרים קים לי

מודו בפסק מהר"ם דהא איתרע בהו חזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה, ואף אם נאמר דמהר"ם זכורנו לברכה דבר בכל הנשים הרי לא עשה מעשה על פי זה לבד, עד שחזק סברתו כמ"ש ועוד יש קצת וכו', משמע ודאי דבסתם נשים ובכללם ראוי לדון דנאמנת האשה בטענה זו". 25. עיין עוד מה שדנו בד' מהר"ם, בתשו' הרדב"ז הנ"ל בסופה. ומהר"ם אלאשקר סי' פ"ט. וים של שלמה יבמות פ"ו סי' ה'. ותורת אמת סי' רי"ג. וגבורת אנשים סי' ס"ז. ומשפט צדק ח"א סי' נ"ט. ונתיבות משפט דף רנ"ח. ושער אפרים אה"ע סי' קכ"ו. ועין יצחק ח"ב סי' ל"ה. ופת"ש אה"ע סי' קנ"ד ס"ק י"ט. 26. בכמה מקומות בחלק א' הביא רבינו דברי מהר"ק שכתב שאין לומר קים לי כפלוגי גאון היכא שכל חכמי ישראל חולקים, וכתב שנראה מדבריו שאם

גי בעלה בפניו
כיתו ולא עמד
וכו', אבל עמוד
י להאמינם, ומה
שיש לו בזה
א נתקלקל, לא
דרך בקשה. ע"כ
לא סמך הכל
דוש גילה דעתו
מהניא לחזקה
ל, וכמו שכתב
ב ר"ה ועוד על
סא דלא אמר,
הו צריכי, או
תליא בטעמא
בנים מאשה
יה.
ת יחיד, דאם
הו הכי, כגון
הרב האלפסי
יי גאון) אי
ון לא הוה
מזמר [הכי]
24. וראיתי
ר"ה חזון)
וי קים ליה,
דלא ידע.
מים רבות,
בזה כתב
ל, ח"ל:
הראשונים
איתנו
הא רבתי
א"ש ז"ל
ב"א כו',
הנשים,
וצה ולא
טה לזה,
גין ראוי
עלמא

דפסקינן הלכה כרב יוסף בשדה וכו', מכלל דבכולי תלמודא הלכה כרבה וכו'. יעויין שם³³.

עוד אני מודיע לשואל שהתוספות כתבו בפרק המניח (ב"ק כז, ב ד"ה קמ"ל) וזה לשונם, אין הולכין בממון אחר הרוב, תימא מה טעם אין הולכין, ליתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפרקא קמא דסנהדרין (ג, ב), ור' יואשיה מיייתי לה בק"ו מדיני נפשות, [ומה דיני נפשות] דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כל שכן, ואפילו רובא דליתא [קמן] אזלינן (בתר) [ב] דיני נפשות בתר רובא, כדאמרינן בריש סורר ומורה, וי"ל דהתם גבי דיינים שאני, דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו, ליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מאריה, דהא ב"ד מפקי מיניה, אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא. ע"כ. העתקתי כל הדבור.

וגם אעתיק מה שכתבו בפרקא קמא דסנהדרין, כדי שיראה השואל שצריך לעיין דבריהם, וגם לכיון מה שכתבו בהמניח ובפ"ק דסנהדרין דנראה דסתרן, ומתוך הדבורים יראה המעיין

דאזלינן בתר רובא דמינכר טובא, ולא אזלינן בתר מיעוטא דמיעוטא אם לא שיהיה המיעוט חשוב, ולא סגי דלהוי בחכמה לחד אלא במנין נמי. כתבו בפרקא קמא דסנהדרין (ג, ב ד"ה דיני) על ההיא דאמרינן התם אלא הא שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי, ב' אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב, נימא דלא כר' יואשיה, אפילא תימא ר' יואשיה מיייתי לה בק"ו מדיני נפשות, ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כל שכן. תימא, דבריש המוכר פירות קאמר שמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב, ואמאי נילף בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן הכא, ואין לומר בדיני נפשות גופיהו לא אזלינן בתר רובא דליתיה קמן אלא ברובא דאיתיה קמן, דהא בריש פרק סורר ומורה משמע דבכל דוכתא אזלינן בתר רובא בדיני נפשות, כגון רוב נשים לתשעה ילדן ורובא דאינשי טעו בעבורא דירחא, וצריך לומר דרובא לרדייא זבני לא חשיב כי הנך רובא, הילכך לא סמכינן [אהך] רובא בדיני ממונות. עכ"ל.

דמאי דקאמר דבהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה הם דברים סתומים ובלתי מיושבים בטוב, מ"מ כונתו נגלית למעיין, באופן שנראה מדברי רשב"ם דלא ס"ל דאזלינן בתר מיעוטא אפילו היכא שהוא מוחזק. והש"ך ז"ל בתקפו כהן סי' צד-צה האריך לפרש דברי הרא"ש באופן אחר, בגונא דתפס חד מיניהו [והוי תפיסה אחר שנולד הספק] ואומר קים לי כהנך, אפי' שלא היה מוחזק מעיקרא אלא תפס, אין להוציא ממון מידו, ומביא הרא"ש ראייה לזה מפרק חזקת דפליגי רבה ורב יוסף, והלכה כרב יוסף בארעא, אפי' שאינו מוחזק אלא מחמת תפיסה, ולא פליג על רשב"ם. עש"ב. ובקיצור ת"כ שם, וקונטרס הספיקות כלל ה' אות ז'. אמנם בכמה תשו' למהר"ם ז"ל, נראה דלא מיירי בתפיסה, ובתשובה בד"ב סי' נ"ז וסי' רט"ו כתב: "וכל היכי דאיכא פלוגתא דרבוותא ולא ידעינן היכא הלכתא, מספיקא לא מפקינן ממונא מחזקה". לא מיירי התם בתפיסה, אלא במוחזק מעיקרו. ע"ש. גם תשו' הרא"ש עצמה נראה שאינו בתפיסה אלא מוחזק בקרקע. ע"ש. והדברים מבוארים ומפורשים יותר בפסקי הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי' ו', ובדברי בנו בזכרון יהודה סי' נ"ד. ע"ש.

כפלוגי אף על פי שהוא המיעוט, ויש לדקדק דמנ"ל הא, הרי התם ברבה ורב יוסף לא היה כי אם מחצה על מחצה, וכבר עמד על הקושיא הרב מהר"י ן' לב. והתירוצ' הנראה לי בזה הוא, דכיון שבכל מקום הלכה כרבה לגבי ר"י לבד מקצת הלכות דהלכתא כרב יוסף לגבי דרבה, אם כן נמצא שיש כאן רוב הלכות כרבה ומיעוט כרב יוסף, ועכ"ז אנו פוסקים ואומרים כן שאף על פי שזאת ההלכה היה מהדין לומר שהיא מהרוב דהלכתא כרבה, עכ"ז אנו אומרים שהוא מאותן המיעוט דהלכתא כרב יוסף, משום שהוא מוחזק. כן נראה לי, ובודאי שזאת היא כוונת הרב הגדול מהר"י ן' לב ז"ל³³. כתב מהר"א ששון שם: "והנה הרב ז"ל לא ביאר כונתו, אבל נראה לי שכונתו ז"ל היא זאת, דמדקאמר רשב"ם ז"ל לא קשיא דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה, ע"כ משמע דלא ס"ל דהכא הוא מטעם דאזלינן בתר מיעוט כיון שהוא מוחזק, דאם איתא דהוה ס"ל הכי מאי מקשה ומאי מתרץ, הרי אף על גב דהוי מיעוטא נקטינן כמיעוטא, אלא ודאי דמשמע דס"ל ז"ל דלא אזלינן בתר מיעוטא, אלא דטעמא דפסקינן הכא כרב יוסף כהא היינו משום דסוף סוף כהא פלוגתא נמי פסקינן כרבה, הא לאו הכי לא הוה פסקינן. ואף על גב

ובמנין³⁸, [ו]הסוגיא דעלמא אזלא כאידך פירשו³⁹, כגון שסתמא דתלמודא פריך ממלתיה ורש"י פירש אם הוא מחלוקת דתנאים או אמוראים, ורוב הדיינים נראה להם דברי השני, ומהר"י קולון חילק חלוקים בההיא כללא ריש מילין שורש צ"ד⁴⁰, איברא דאי לא מסתפינא ממה שהוא רב מחבריה וממה שהוא רשום בלבי ובדעתי מילדותי, כח המוחזק, הייתי אומר מכח אלו הדבורים והתוספות ומדברי הרא"ש, דהיכא דהווי רובא דרבוותא והווי רובא דמינכר, אף על גב דלא להווי מינכר טובא, אית למיזל בתר רובא ולא בתר חזקה⁴¹.

ובנדרון דידן אף על גב דנימא דהרמב"ם והראב"ד סבירא להו דלא יוציא, אית לן למיזל בתר כל הפוסקים, וזאת הסברא דבישען על ביתו ולא יעמוד, דיוצא, ודאי דסוגיא דעלמא אזלא כוותיהו, דרבו מלמנות הפוסקים שהסכימו לזאת הסברא, ואל תשיבני דהרמב"ם והראב"ד הם אבות העולם מהראשונים, דאדרבא כבר כתבו דהלכה כבתראי, והכי נמי בפוסקים הלכה כגדולי האחרונים⁴².

הפוסקי' האחרונים, דודאי פשיטא הוא שגם הם ידעו דברי הגאונים הראשונים ואפילו הכי לא קבלו דבריהם, ודאי צ"ל דטעמא חזו לחלוק על הראשונים, ואנו בעניינינו אין לנו להכריע כדברי הראשונים אלא אחרי הפוסקים האחרונים יש לנו לפסוק, דהא הווי ידעי במילי דקמאי טפי מינן ולא חזו בהן טעמא כו', ולפי הנלע"ד דדוקא היכא שדברי הראשונים כתובים על ספר ידוע ומפורסם, אבל מה שנמצא כתוב בתשובת גאון אחד ולא עלה זכרנו על ספר ידוע, אפילו אם ימצא פוסק אחרון שיפסוק בהפך מהגאון הקודם לו, איכא למימר דילמא לא שמיע ליה לאותו פוסק האחרון ואי שמע הוה דר ביה"עש"ב. 41. להלן בחלק ד' סי' י"א כתב: "אבל אני מודיע לשואל שאני כתבתי בספר הפסקים שלי פעמים שלש בכמה ראיות דהיכא דאיכא רובא דמינכר בחכמה ובמנין, דלא מצי המוחזק למימר קים לי כהני רבוותא". 42. לעיל ס"ס ג' הזכיר רבינו פסק זה וכתב: "וכבר כתבתי בזה הנדון מטוענת שאין לו גבורת אנשים זה כמה שנים, והוכחתי בראיות ברורות דהיכא דהרוב הם גדולים בחכמה ובמנין, חשבינן לשאר הפוסקים כמיעוטא דמיעוטא ולא עבדינן כותיהו, אבל לענין גט מילתא דפשיטא היא דעבדינן

הא קמן דאפילו בדיני ממונות היכא דהווי רובא דמינכר טובא אזלינן בתר רובא³⁴, ואל תשיבני מההוא רובא דהמניח דקרו לכדא כדא ולחביתא חביתא, דאדרבא ההוא מיעוטא חשיב טפי ממיעוטא דלשחיטה זבני, וכמו שכתבו התוספות בפרק המניח (כ"ק כז, א ד"ה המניח) ואומר רת"ם דאפילו רב דאמר בפרק המוכר פירות ולקמן בהפרה הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחברו ונמצא נגחן, הכא מודה שיכול המוחזק וכו'. יעויין שם.

ואחר שיעמוד המעיין על כל דברי התוספות ורברי הרא"ש שכתבנו, יראה דבעינן מיעוט חשוב בחכמה ובמנין כי היכי דנימא דאזלינן בתר מיעוטא מטעם החזקה³⁵, ואזלינן בתר רובא דמינכר טובא³⁶.

ומהר"י קולון כתב בתשובה אחת דלא גרע היכא דסוגיא דעלמא אזלא כאידך, דהווי טועה בשיקול הדעת³⁷. ואיברא דההוא עובדא דמהר"י קולון בפוסק אחד קא מיירי, אבל מעשה שהיה כך היה, והוא הדין כשלא [היו] המיעוט בחכמה

34. כלומר זהו הטעם שלא אזלינן בתר רובא כהא דרובא לדרייא, ועיין בתשו' מהר"א ששון סי' ר"ז. ושב שמעתתא ש"ד פ"ו, ואבני מילואים סי' מ"ה ס"ק ב'. 35. כלומר, כדי שיוכל המוחזק לומר קים לי כהמיעוט. 36. כלומר, אפילו להוציא מיד המוחזק. ועיין בח"א סי' ע"ה והער' 3, שהבאנו מדברי רבינו בזה במקומות רבים. וע"ע לעיל סי' צ"ב הער' 6. ובלחם רב סי' נ"ז. ומהר"י פראג' (מהרי"ף) סי' כ"ב. וגט פשוט בכללים שבסופו כלל ב'. 37. נ"ל שכונת רבינו לדברי מהרי"ק בשלהי שרש קמ"ט [שרגיל רבינו להביאו בענין זה פעמים רבות], וז"ל מהרי"ק שם: "ופשיטא דבכה"ג אפילו בענין ממון לא הוה מצי למימר קים לי כדברי החיד ודלא ככל חכמי ישראל, ואפי' תפס הוה מפקינן מיניה, וזה פשוט לכל מאן דנחית לעומקא דדינא, דלא גרע מהיכא דסוגיא דעלמא אזלא כחד, דאזלינן בתריה". 38. אלא גדולים בחכמה, כנדון דידן שהרמב"ם והראב"ד ז"ל הם המיעוט החולקים. 39. צ"ל פירוש. 40. כנראה מה שכתב שם וז"ל: "אמת הוא כי כאשר ימצאו דברי הגאונים הקדמונים כתובים על ספר ידוע ומפורסם, והפוסקים האחרונים יפסקו בהפך דבניהם, כהא ודאי מודינא לך דיש להלך אחרי

וביון דכן הוא מילתא דפשיטא היא דלא כפינן ליה לא בשוטים ולא בחרמות, ולא זה בלבד אלא אפילו שום הרחקה לא עבדינן ליה, אלא דאמרינן ליה דמותר לקוראו עבריינא, כיון דאיכא רובא דרבוותא דמינכר טובא דכתבי הכי⁴⁷, ומפיקינן מיניה הנדוניא כולא אבל לא התוספת, דאדעתא דלמשקל ומיפק לא כתב לה התוספת⁴⁸, ותו לא מיד.

ואני מודיע לשואל כי צריך אני לחזור ולעיין במה שכתבתי בזה הפסק בשם מהר"ם בהיכא דאיכא פלוגתא דרבוותא, ונראה שיש לגמגם ולחלוק, אבל כעת אין לי שעת הכושר.

נאם הצעיר יוסף ׳ לב

ולענין כפיית הגט, מילתא דפשיטא היא דלא כייפינן, וכמו שכתבו התוספות⁴³ דבהנהו דלא תני כופין בהדיא לא כפינן, כיון דהוי פלוגתא דרבוותא, אלא דאמרינן ליה שמותר לקוראו עבריינא. **והכי** נמי לא עבדינן ההרחקה שכתב רת"ם⁴⁴ והסמ"ק ומהר"י קולון (שורש קב)⁴⁵, לפי שלא ראינו ולא שמענו בדורינו זאת ההרחקה, ואפשר דטעמא הוי משום דבדורות הללו חמירא להו ההרחקה מהנדוי והשמתא, וכל היכא דלא כפינן בשוטים או בנדויים וחרמות, גם לא עבדינן ההרחקה. פעם אחת בהיותי בסלוניקי עלה במחשבה בין קצת מהחכמים למיעבד ההרחקה, בנדון דהיה קרוב הדבר לכופ, ולא אסתייעא מילתא ולא נעשה מעשה⁴⁶.

סימן קג

לחתוך אותם בני מעים לפני התרגולים, ומתוך שהיה מחתך בסכין הרגיש דבר קשה בתוך הדקין, ומצא מחט בתוך המעי הסמוך, ולא הבחין אם היה המחט במעי מושלך לאורכו או לרחבו², מעשה שהיה כך היה.

(ק') **החכם** השלם המובהק ועוקר הרים גר"ו, רצה מעלתך לעמוד על דעתו במעשה שהיה באותו השור שנמכר בשרו במקולין, ובא יהודי אחד ולקח בני מעיו ותלאם במוט בתוך ביתו, ואחר יום או יומים שנאכל בשר השור, בא

מסקנת מהרש"ך בח"ג סי' מ"ב, והש"ך ז"ל בגבורת אנשים בסופו סי' ע"ב, [שהביא לשון רבינו זה עד תומו, וכתב "וטוב להחמיר", כלומר כדפסק רבינו שלא לנדות וכו', אע"פ שהביא שם שיש פוסקים לנדות ע"ש. וכמו שכתב שם בסיכום כללי הדינים]. וע"ע במהרשד"ם אה"ע סי' מ"א. פת"ש אה"ע סי' קנ"ד ס"ק ל'. וחזו"א אה"ע סי' ק"ח אות י"ב. ⁴⁸ כמ"ש הרמב"ם הל' עניינים.

לחומרא בערוה החמורה" כו'. ⁴³ כתובות ע' ע"א ד"ה יוציא. ועי' לעיל סי' ג' ד"ה וכל שכן. ⁴⁴ ספר הישר חלק התשו' סו"ס כ"ד. מובא במהרי"ק דבסמוך. ⁴⁵ דברי הסמ"ק הובאו במהרי"ק שם, ומבואר שם שהסכים גם לנדות, וכתב מהרי"ק שלמד כן מד' ר"ת, ומהרי"ק דעתו שלא לנדות להדיא, אלא להתרחק כו'. ע"ש. ⁴⁶ כיו"ב כתב לעיל ח"ב סי' י"ח, ז"ל: "וגם על זאת ההרחקה הסכימו עליה הסמ"ק והקולון ז"ל, ולא מצינו מי שיחלוק עליהם".